

VOETANGELS EN KLEMMEN

Deze rubriek is vooral bedoeld voor beginnende mycologen, waarbij de nadruk ligt op veldkenmerken. De belangrijkste kenmerken van de besproken soorten worden in een tabel opgenomen, zodat die eventueel in het veld snel gebruikt kunnen worden. In de tekst wordt de tabel toegelicht en worden tips en trucs gegeven. Mocht je zelf problemen hebben met een bepaalde groep of zelf een aflevering willen verzorgen, neem dan contact op met Melchior (038-4652341 of melchiorvantweel@hetnet.nl).

VOETANGELS EN KLEMMEN – 7 DE PARELAMANIET EN ZIJN DUBBELGANGERS

Melchior van Tweel

Kadeneterkamp 44, 8014 CA Zwolle

van Tweel, M. 2008. *Amanita rubescens* and its look-alikes. *Coolia* 51(3): 109–112.

The Blusher and its common look-alikes are discussed. A table provides the macroscopic separating characters.

Amanieten zijn mooie en grote paddenstoelen en sommige soorten komen veel voor. Daarom hebben ze een grote aantrekkingskracht. Hoewel de meeste soorten in het veld goed uit elkaar te houden zijn, blijken er door minder ervaren mycologen toch veel determinatiefouten gemaakt te worden. Juist ook bij een algemene soort als de Parelamaniët. Daarom wordt in deze zevende aflevering van “Voetangels en klemmen” de Parelamaniët behandeld, samen met een aantal van zijn dubbelgangers.

Hoe gebruik je de tabel?

De amanieten waar het hier om gaat zijn gekenmerkt door een bruinige hoed met daarop meestal velumresten. Daarnaast hebben ze een ring aan de steel en een beurs.

Voor de determinatie is het van groot belang om volgroeide, maar geen oude vruchtlichamen te bekijken. Sommige kenmerken zijn bij jonge of juist bij te oude vruchtlichamen niet goed te zien. De streping aan de hoedrand is bij jonge vruchtlichamen vaak nog niet te zien. Bij oude vruchtlichamen zijn, zeker na regen, soms de velumresten weggespoeld.

De meeste kenmerken in de tabel zullen wel duidelijk zijn. Bij een aantal volgen hier nog wat tips:

- De roodverkleuring van de Parelamaniët is eigenlijk het belangrijkste kenmerk. Vaak is dit al te zien zonder de paddenstoel te hoeven aanraken of plukken. In de hoed of op de steel is vaak al een roze-zweem aanwezig. Dit is voldoende aanwijzing! Op plekken waar de amanieten zijn aangevreten door slakken is de verkleuring helemaal goed te zien. Bij twijfel kan met een nagel wat gekrast worden op het oppervlak van de steel.
- De in de tabel genoemde hoedkleuren zijn aan verandering onderhevig. Bij oudere vruchtlichamen zal de kleur, door verbleking of na regen, vaak lichter uitvallen. De hoed is dan vaak wat vlekkelig. Meestal is toch nog wel in te schatten welke kleur de hoed gehad moet hebben.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Hoed: kleur	Velum op hoed: kleur	Hoedrand: streping	Verkleuring	
Parelamaniet	<i>Amanita rubescens</i> <i>f. rubescens</i>	Vleeskleurig bruin (soms gelig)	Grijs of vleeskleurig	Geen	Roze of rood	
Geelgeringde parelamaniet	<i>Amanita rubescens</i> <i>f. annulosulphurea</i>	Vleeskleurig bruin	Grijs of vleeskleurig (soms gelig)	Geen	Roze of rood	
Panteramaniet	<i>Amanita pantherina</i> <i>var. pantherina</i>	Bruin	Wit	Gestreept	Geen	
Ongestreepte panteramaniet	<i>Amanita pantherina</i> <i>var. abietinum</i>	Donkerbruin tot kastanjebruin	Wit	Geen	Geen	
Porfieramaniet	<i>Amanita porphyria</i>	Grijsbruin (soms met purper)	Grijs of violetgrijs	Geen	Geen (soms later bruin)	
Grauwe amaniet	<i>Amanita excelsa</i> <i>f. excelsa</i>	Grijsbruin of donkerbruin	Grijs (of wit)	Geen	Geen (of bruin in steel)	
Gedrongen grauwe amaniet	<i>Amanita excelsa</i> <i>f. spissa</i>	Okerbruin	Wit of grijs	Geen	Geen (of bruin in steel)	

Tabel 1. De belangrijkste macroscopische kenmerken van de Parelamaniet en zijn dubbelgangers.

- Een aantal soorten wordt onderscheiden door gekleurd velum (op de hoed of als ring). Het gaat soms om subtiele kleurverschillen. Gebruik bij twijfel een stukje wit papier ter vergelijking.
- Een belangrijk kenmerk is de geur. Vaak hebben amanieten een geur die doet denken aan rauwe aardappelen, radijs of biet. Deze geuren lijken soms veel op elkaar. Gelukkig blijkt het onderscheid tussen deze knolgewassen niet belangrijk te zijn. Wel belangrijk is om te constateren of er zo'n geur aanwezig is of niet!
- Aan de basis van de steel kunnen twee belangrijke kenmerken worden onderscheiden, die echter soms moeilijk te zien zijn. Enkele soorten hebben als kenmerk te wortelen. Hierbij wordt een soort penwortel van circa 1–3 centimeter lang bedoeld. Bij andere soorten wil

	Steel: kleur	Ring: kleur	Ring: streping	Steelbasis: knol	Steelbasis: wortel	Geur
	Wit tot rozebruin, Rood verkleurend	Wit (soms met grijs of violet)	Gestreept	Niet gerand	Meestal iets wortelend	Onopvallend
	Wit tot rozebruin, Rood verkleurend	Licht zwavel- geel	Gestreept	Niet gerand	Meestal iets wortelend	Onopvallend
	Wit (vaak met gordels)	Wit	Niet	Gerand	Diep worte- lend	Radijs
	Wit (vaak met gordels)	Wit	Niet	Gerand	Diep worte- lend	Onopvallend of naar radijs
	Wit of lilagrijs (soms gemarmerd)	Wit of grijsvio- let (rand vaak donkerder)	Niet	Gerand	Ondiep wortelend	Rauwe aardappel (of Radijs)
	Boven wit, onder grijs gemarmerd	Wit	Gestreept	Niet gerand	Diep worte- lend	Radijs of biet
	Boven wit, onder grijs gemarmerd	Wit	Gestreept	Niet gerand	Ondiep wortelend	Rauwe aardappel of fruitachtig

de steel ook wel eens iets in de bodem verzonken zijn, maar dit is nooit in de vorm van een soort penwortel. Aan de rand van de knol zijn meestal velumresten te vinden (de beurs). Deze is soms als losse vezels aanwezig en soms als een gerande knol. Dit is zeker geen gemakkelijk kenmerk. Bij twijfel zal het meestal geen gerande knol zijn. Bekijk maar eens een Panteramaniet. Die heeft vrijwel altijd een duidelijke gerande knol.

Parel-, Panter- en Grauwe amaniet

De Parelamaniet is de meest voorkomende Amaniet. De soort wordt regelmatig verward met de Panteramaniet of de Grauwe amaniet, die weliswaar minder algemeen zijn, maar toch regelmatig kunnen worden gevonden. De Parelamaniet wordt vooral gekenmerkt door roze-rode verkleuring van het hele vruchtlichaam. Deze verkleuring is vaak al te zien aan bijvoorbeeld vraatsporen van slakken. Beide andere soorten hebben niet zo'n roodverkleuring

(de Grauwe wil een enkele keer wel eens bruin verkleuren). De Parelamaniet is een soort die goed tegen verrijkte omstandigheden kan en ook op dikkere strooisellagen voorkomt. De Panteramaniet en de Grauwe amaniet zijn soorten die het meer moeten hebben van voedsel-armere omstandigheden met dunnere strooisellagen. De Panteramaniet wordt gekenmerkt door een bruine hoed, vrijwel altijd zonder spoor van rood, met daarop spierwitte velumresten en een ongestreepte ring. De Grauwe amaniet wordt gekenmerkt door een bruine hoed (allerlei tinten) met grijze velumresten. Zo gezien deze kenmerken lijkt de Parelamaniet meer op de Grauwe amaniet dan op de Panteramaniet, zeker jong wanneer de roodverkleuring nog niet duidelijk aanwezig is.

In de meeste fotogidsen staan goede foto's van de hier besproken Amanieten. Helaas zijn er nog geen recente sleutels voor de Nederlandse soorten, maar daar wordt wel aan gewerkt.

Met dank aan Eef Arnolds voor het bekijken van een eerdere versie van dit artikel.

Foto's van enkele van de hier besproken Amanieten. 1: Panteramaniet; 2: Porfieramaniet; 3: Parelamaniet, met in de inzet een voorbeeld van hoe sterk het vlees kan verkleuren; 4: Grauwe amaniet. (Foto's: Nico Dam (1 t/m 3) en Melchior van Tweel (4))

